

Publikaties

Wallonië: een vreemd land?

Je bezoekt een vreemd land, je raakt verliefd op dat land, je schrijft een boek. Guido Fonteyn ging en gaat als journalist van de krant *De Standaard* naar Wallonië, keer op keer keert hij er weer. Wallonië palmde hem in. Dat heeft een heerlijk boek opgeleverd.

466

Want, laten we wel wezen, voor Vlamingen is Wallonië zo langzamerhand het buitenland geworden. We kunnen dat betreuren - ik bijvoorbeeld betreur het - maar dat verandert niets aan de zaak. Wallonië is het buitenland binnen ons eigen vaderland. En Guido Fonteyn kent Wallonië door en door; hij heeft na jaren journalistieke arbeid een indrukwekkende verzameling feiten over zuidelijk België verzameld.

Daarmee heb ik zeker niet gezegd dat dit boek zomaar een opeenstapeling van anekdotes, data, weetjes en curiosa is. Die zijn er - van de eerste tot de laatste bladzijde heeft Fonteyn ze kundig aangebracht. Dat zou al voldoende moeten zijn om Vlamingen en Nederlanders (die al te vaak België vereenzelvigen met Vlaanderen) ertoe aan te sporen door middel van dit boek kennis te verwerven over deze zo vaak met vijandige, onbegrijpende ogen bekeken landstreek.

Fonteyn slaagt erin uit te leggen op welke punten Wallonië historisch verschilt van de omliggende gebieden, Noord-Frankrijk, Vlaanderen, de Duitse grensstreek rond Aken en Trier. Hij voegt er meteen aan toe hoe relatief die verschillen zijn: „De waarheid is dat Wallonië nog geen eeuw oud is. De waarheid is dat de eerste Walen pas in de negentiende eeuw werden geboren, Walen die van dit substantief een identiteit maakten. De begrippen die wij hanteren zij vaak verrassend jong, en in alle hypothesen voor verandering vatbaar. Hetzelfde geldt, in België, voor de Vlamingen” (p. 27).

Dat laatste vat ik dan maar op als een rustige waarschuwing tegen Vlaanderens gloednieuwe, gemetalliseerde, blitse nationalisme.

Neem nu de industrie. Wallonië is een van de Europese gebieden waar zich in de achttiende en vooral de negentiende eeuw de industrië-

le revolutie heeft voltrokken. Het geheugen is kort. Vlamingen beschouwen vandaag de dag Walen al te makkelijk als werkloos, profiterend tuig. Vlamingen zouden, dit boek lezend, misschien hun misplaatste economische opgeblazenheid eens kunnen relativeren. Wat blijft nog over van het grote Wallonië, dat ooit aan de spits stond van de wereldindustrie? Fonteyn beschrijft Wallonië als een van de koortsig creatieve werkplaatsen van Europa. Het hele gebied werd erdoor getekend, ook de stille Ardennen. De Ardense wouden staan vol industriehout. Moesten de arme Vlamingen naar de Borinage en Charleroi om in de mijnen te werken? Ook de Ardense keuterboertjes moesten dat doen, wilden ze niet creperen. Walen waren noeste, bekwame werkers, zoals Vlamingen, uit nood. Geen wonder dat het socialisme wortel geschoten heeft tussen Bergen en Luik. Geen wonder ook dat, nu die industriële macht kapot is, Wallonië zich in de steek gelaten en vernederd voelt.

Een van de interessantste onderdelen van dit boek is de reeks hoofdstukken over de Waalse Beweging. Fonteyn heeft daar al eerder over geschreven, maar nooit zo helder als nu. Zo zegt hij terecht dat de Waalse Beweging altijd tot in de harde kern heeft kunnen rekenen op democratisch verkozen Waalse politici, meestal, maar niet uitsluitend, van de linkerzijde. Dat zou flaminganten tot kritisch nadenken over de Vlaamse Beweging moeten aanzetten, want een van de bedenkelijke (en zwakke) kanten van die Beweging is dat ze, op een paar korte periodes na, steeds democratisch verkozen mensen uit haar kern heeft geweerd.

Fonteyn gaat in op de gecompliceerde relatie tussen Wallonië en Frankrijk. Hij behandelt ook de haat-liefdeverhouding tussen de Waalse Beweging en Franstalig België. Vlaamse nationalist denken wel eens dat alle Belgische francofonen vanouds een hecht, anti-Vlaams front vormen. Zij vergeten daarbij dat de Franstalige burgerij goeddeels in Vlaanderen woonde (en woont) en, hoe Franstalig ook, uiteraard Vlaamse economische belangen verdedigt. Fonteyns stelling is origineel: de

Waalse Beweging heeft meer dan eens de doeleinden van het Franstalige, burgerlijke België helpen realiseren. Daardoor werd een rationele discussie tussen Vlaanderen en Wallonië telkens opnieuw verhinderd en werd het werkelijke belang van Wallonië geschaad, stelt Fonteyn.

De laatste twee afdelingen van Fonteyns boek zijn mij het liefst. Fonteyn schrijft over de diepe wonden die de industrie in Wallonië geslagen heeft. Hij schrijft over marmergroeven, nagelmakers en verraderlijk schuivende leisteenlagen. In deze hoofdstukken komt Fonteyn echt op dreef; vooral zijn wat mistige humor, die zo goed bij het onderwerp past, waardeer ik.

Misschien had hij na zijn laatste verhaal, over het dorp met zevenenzestig weduwen, nog een poos voort moeten schrijven. Dan had hij een paar wijdloperige passages, waar hij zich af en toe laat gaan in anekdotiek - hoe charmant ook - een beetje kunnen indikken.

Ik heb dit boek graag gelezen. Het heeft me ervan overtuigd dat mijn volgebouwde, doorploegde, overbemeste, al te rijke Vlaanderen zeer bevoorrecht is omdat Wallonië, dat land van wouden, verroeste fabrieken en terechte, koppige trots zo nabij ligt.

Geert van Istendael

G. FONTEYN, *Wallonië*, Atlas, Amsterdam / Antwerpen, 1994, 222 p.

H.J. Pos, filosoof en humanist

Een groot man, en een grote geest. Dat is het beeld dat blijft, na lezing van de dissertatie *H.J. Pos, 1898-1955: Objectief en partijdig*, waarop Peter Derkx afgelopen najaar gepromoveerd is aan de Utrechtse Universiteit voor Humanistiek.

Het is een stevig boekwerk geworden van 558 pagina's, opgezet in drie ongeveer gelijke delen: een biografie, een studie over het wijsgerig werk van Pos, en één over zijn bijdrage aan het Nederlandse humanisme. Het boek bevat een flink aantal foto's van Pos, zijn leven lang een knappe man om te zien. Bijzonder nuttig is de uitvoerige bibliografie van Pos' werk en zijn onuitgegeven geschriften; de documentatielijst van onderzochte archieven, gevoerde gesprekken en geschriften over Pos; en het aanhangsel over zijn colleges en promovendi. Het boek is goed toegankelijk door de uitvoe-

rige inhoudsopgave, het personenregister, en het degelijke en heldere overzicht in de 15 pagina's lange Engelse samenvatting.

Derkx schetst een uitvoerig en zeer boeiend beeld van Pos' leven en zijn loopbaan als filosoof en maatschappelijk geëngageerd intellectueel. Pos, van gereformeerde komaf, was als filoloog en taalkundige geschoold aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, en na verdere studie in Duitsland en Frankrijk reeds op 25-jarige leeftijd benoemd tot hoogleraar Algemene Taalwetenschap aan de VU. Daar kreeg hij al spoedig te maken met de kwestie-Geelkerken, die in de jaren twintig het gereformeerde volksdeel verscheurde, over de vraag of de Bijbel, zoals de orthodoxen wilden, geheel en al letterlijk genomen diende te worden. In deze kwestie kiest Pos, als wetenschappelijk gevormd filoloog en als weinig dogmatisch ingesteld christen, voor de geestelijke vrijheid van het onbevagen en kritische wetenschappelijk onderzoek, en houdt dit vol tegen alle druk die er op hem van kerkelijke en universitaire zijde wordt uitgeoefend. Zeer goed laat Derkx zien hoe deze kwestie in Pos' leven tot een beslissend keerpunt wordt. In alle opzichten - intellectueel, godsdienstig en persoonlijk - leidt dit tot Pos' afscheid van domineesland. Van dan af staan in zijn leven en denken centraal het streven naar ware kennis, het belang van geestelijke vrijheid, en een levenslange afkeer van dwingelandij op godsdienstig en levensbeschouwelijk terrein.

Van 1932 tot zijn dood in 1955 was Pos hoogleraar wijsbegeerte aan de Universiteit van Amsterdam. De primaire inspiratie voor zijn filosoferen putte Pos uit het kritisch rationalisme van Kant en de fenomenologie van Husserl. De centrale plaats in zijn veelzijdig en veelomvattend oeuvre wordt ingenomen door het probleem van de kennis- en wetenschapstheorie; Pos' boek uit 1940, *Filosofie der wetenschappen*, is het eerste Nederlandse werk van dien aard. Daarnaast leverde hij ook op allerlei andere gebieden van de wijsbegeerte - waarvan Derkx zich hier beperkt tot taalfilosofie, wetenschapsfilosofie en metafysica - een groot aantal creatieve en stimulerende bijdragen in de vele, ook internationale artikelen die hij schrijft. Een produktief filosoof, die vanaf het midden der jaren dertig een centrale plaats inneemt op zijn vakgebied.

Onder de druk der maatschappelijke en